

KAYITLI SERMAYE YAPISI HAKKINDA GENEL BİLGİ ve 6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE HALKA AÇIK OLMAYAN ANONİM ŞİRKETLERDE KAYITLI SERMAYENİN ARTIRIM USULÜ

Ruveyda Gülmisal AKKALE*

ÖZET

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu yürürlüğe girmeden önce yalnızca Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi anonim şirketlerde etkin olarak kullanılan kayıtlı sermaye sistemi, yeni düzenlemeyle, halka açık olmayan anonim şirketler için de etkin hale getirilmiştir. Kayıtlı sermayenin halka açık olmayan anonim ortaklıklardaki artırım usulü, çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Esas sermaye sisteminin kabul edildiği anonim şirketlerde sermayenin artırılması, genel kurulun alacağı karar ile mümkünken, kayıtlı sermaye sistemini benimseyen şirketlerde genel kurulun verdiği yetki doğrultusunda, yönetim kurulu sermayeyi belirlenen tavan ölçüsünde artırmaya yetkili kılınmıştır. Kayıtlı sermayenin özellikleri, sağladığı yarar ve artırım usulü 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın Tebliği doğrultusunda incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: kayıtlı sermaye sistemi, kayıtlı sermayenin artırılması, halka açık olmayan anonim şirketlerde kayıtlı sermaye artırımı, yönetim kurulunun sermaye artırım kararı, sermaye artırım usulü

GENERAL INFORMATION ABOUT AUTHORIZED CAPITAL AND INCREASE PROCEDURE OF THE AUTHORIZED CAPITAL IN NON PUBLICLY JOINT STOCK COMPANIES ACCORDING TO THE TURKISH COMMERCIAL CODE NO. 6102

ABSTRACT

Before the Turkish Commercial Code No. 6102 entry into force, the authorized capital structure is only effectively used for open joint-stock companies subject to the Capital Markets Law, the new arrangement was also optimized for non-publicly stock companies. Increase procedure of the authorized capital in non publicly joint stock companies is the subject of article. Acceptance of the system to increase the share capital in joint stock companies is possible with the decision of the general assembly

* Arş.Gör., Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Bilim Dalı.

but in the companies which have adopted the authorized capital system, in accordance with the authority of the general assembly, board of directors is entitled to increase the capital to the extent specified ceiling. Authorized capital's characteristics, it's benefits and increase procedure is analyzed in line with the Turkish Commercial Code No. 6102 and the Notification which is published by The Ministry of Customs and Trade.

Keywords: *the authorized capital system, the authorized capital increase, the registered capital increase of non-public joint-stock companies, decide of the board of directors decided to increase the capital, the capital increase procedure*

GİRİŞ

Ticaret şirketlerinden anonim şirketin sermayesi, esas sermaye veya kayıtlı sermaye sistemi üzerinden şekillenir¹. Türk Ticaret Kanunu'na göre, anonim şirketlerde sermayenin belirli ve paylara bölünmüş olması gerekir. Belirli olmak, esas sermayenin niteliğidir. Anonim şirketlerde, şirket sözleşmesinde yer alan itibari sermayenin diğer şirket türlerindeki sermayeden ayrılması için, bu sermaye esas sermaye olarak adlandırılmıştır. Esas sermaye sisteminde, şirket sözleşmesinde gösterilen sermaye miktarı sabit bir rakam olarak yer alır. Sabit olmak, sermayenin değiştirilemeyeceği anlamına gelmez. Esas sermayenin değiştirilmesi için şirket ana sözleşmesinin değiştirilmesi ve gereken hallerde Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'ndan izin alınması gerekir². Şirket genel kurulunda sermaye değişimi konusunda karar alınması ve Ticaret

¹ Esas ve kayıtlı sermaye yapıları dışında bir üçüncü yöntem olarak kabul edilen şartlı sermaye (şarta bağlı sermaye), alım hakkı ve değiştirme hakkı sahiplerinin şirket esas sözleşmesine dayanarak, piyasa şartları elverdiği koşullarda genel kurul ve yönetim kurulunun onayına ve kararına bağlı olmadan haklarını kullanarak ortaklığın sermayesini aşama aşama ve sürekli olarak artırabildiği sermaye sistemidir. Şartlı sermaye, esas sermaye sisteminin esnek yapıya kavuşturulması ve kayıtlı sermaye sistemine yaklaşması ile ortaya çıkmıştır. Şartlı sermaye ekonomik açıdan yabancı sermayenin öz sermayeye dönüşümünü sağlayıp ihtiyaç duyulan sermayenin karşılanmasına yardımcı olur. Şartlı sermayenin artırımı, kayıtlı sermaye sisteminde olduğu gibi kesinlik arz etmez. Esas sermaye artırımında, sermaye artırımının tamamı aynı anda gerçekleşir ve belli olur. Şartlı sermaye artırımı bu nitelikleri göstermediğinden esas sermaye ve kayıtlı sermayeden ayrılır. Bu sebeple sistem olarak kabul edilmez. **Karayağcın, Yaşar**; Para Değerinde Değişmeler- Yabancı Sermaye ve Anonim Şirketlerde Aynı Pay, Koloğlu Armağanı, Ankara, 1975, sayfa (s.) 540; **Kaya, Arslan**; Sermaye Artırımı, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu, İstanbul, 1997, s.177.

² Kuruluşu ve esas sözleşme değişikliği Bakanlık iznine tabi olan şirketler için bkz: Anonim ve Limited Şirketlerin Sermayelerini Yeni Asgari Tutarlara Yükseltmelerine ve Kuruluşu ve Esas Sözleşme Değişikliği İzne Tabi Anonim Şirketlerin Belirlenmesine İlişkin Tebliğ, Resmi Gazete (R.G.), Tarih (T.) 15/11/2012, Sayı (S.) 28468.

Sicili'ne tescil ve ilan suretiyle, esas sermaye sistemini benimsemiş şirketin, sermaye değişikliği süreci tamamlanmış olur.

Kaynak metinlerde müsaade edilen sermaye veya müseccel sermaye adıyla da anılan kayıtlı sermaye³ (authorized/registered capital, genehmigtes kapital), taahhüt edilen veya konulan gerçek anlamda sermaye değil, esas sözleşmeye göre yönetim kurulu tarafından sermaye artırımı yetkisinin kullanılabilmesi üst sınırı gösteren sermayedir. Türk Hukuku'nda kayıtlı sermaye, kapsamlı olarak ilk defa, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu tarafından düzenlenmiştir⁴. Düzenleme, yalnızca halka açık anonim şirketlerde kayıtlı sermaye sisteminin benimsenmesine imkân tanırken, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile halka açık olmayan anonim şirketlerin de kayıtlı sermaye sistemini benimsemesinin önü açılmıştır⁵. Kayıtlı sermaye sisteminde, kuruluş aşamasında genel kurul tarafından yönetim kuruluna tanınan yetki tavanına kadar ya da kuruluşun sonra alınacak kararlarla tespit edilen tavana kadar esas sermayeyi artırma ve pay çıkarma yetkisi verilir.

Halka açık olmayan anonim şirketlerin kayıtlı sermayeyi kabul etmesi, şirket esas sözleşmesine konulacak bir hükümle tavan sermayesinin belirlenmesi, belirlenen tavana göre sermayeyi artırmak için yeni hisse senedinin çıkarılması yetkisinin yönetim kuruluna tanınması ve Türk Ticaret Kanunu'na göre bu yetkinin beş yıl ile sınırlanması suretiyle tamamlanır. Halka açık anonim şirket yapılarında ise kayıtlı sermaye sisteminden, sadece paylarını halka arz eden ya da arz etmek üzere kurulmuş olan şirketlerin yararlanması söz konusudur. Kayıtlı sermaye, anonim ortaklığın esas sözleşmesinde ortaklığın çıkarabileceği hisse senedinin azami miktarını gösteren rakamla ifade edilir ve bu sermayeye tavan sermaye de denilmektedir.

Limited şirketler için kayıtlı sermaye sistemi kabul edilmemiştir. Az ortaklı olan bu şirket yapısında sermaye artırımı zaten kolaydır ve klasik sermaye artırımı ilkesi korunmuştur⁶.

³ **Yasaman, Hamdi**; İsviçre ve Fransız Hukukunda Yatırım Fonları ve Türk Hukukunda Uygulanma İmkânları, İstanbul, 1980, s.11.

⁴ Bu Kanun, 30/12/2012 tarih ve 28513 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 139. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

⁵ **Tekinalp, Ünal**; Grundzüge der türkischen Handelsrechtsreform 2011, Zeitschrift des bernischen Juristenvereins, Stämpfli Verlag AG, Bern, ZBCV 149, 2013, s.8. (Grundzüge).

⁶ **Tekinalp, Ünal**; Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku ile Tek Kişi Ortaklığın Esasları, İstanbul, 2011, s.343. (Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku).

Kayıtlı sermaye sisteminin düzenlendiği alanlar güncel haliyle, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu (SerPK)⁷ ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK)⁸ dur.

I. SERMAYE SİSTEMLERİ

A. GENEL OLARAK

Sermaye kavramı, kullanıldığı alana göre değişen farklı anlamlara sahiptir. Ekonomi alanında kullanıldığında sermaye, emeğin verimini artıran ve önceden üretilmiş olan üretim araçları olarak tanımlanır⁹. Muhasebe açısından sermaye, esas sermaye ve öz sermaye olarak ikili ayrıma tabidir. Esas sermaye, bir işe ayrılan para veya para ile ölçülebilen değer olarak anlaşılır. Öz sermaye ise işletmecinin işletme için ayırdığı toplam değeri ifade etmektedir¹⁰. Hukuki açıdan sermaye, genel olarak bir ticari işletme veya ortaklığın amacına ulaşmak için işletme veya ortaklığa tahsis edilen maddi, gayri maddi ve para ile ölçülebilen değerler toplamı olarak ifade edilir¹¹. Paydaşların sermaye oluşturmak için getirdikleri payları, uzun vadeli yatırım olarak nitelemek de mümkündür¹².

⁷ R.G. T. 30/12/2012, S. 28513.

⁸ R.G. T. 14/02/2012, S. 27854.

⁹ **Ünsal, Erdal M.**; Makro İktisada Giriş, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2004, s.8.

¹⁰ **Koç, Yalkın Yüksel**; Genel Muhasebe İlkeleri Uygulaması, Tek Düzen Muhasebe Sistemi, Ankara, 2001, s.389.

¹¹ Şahıs şirketlerinde emek ve ticari itibar sermayeye getirilebilecek değerler arasındadır ancak anonim şirket gibi sermaye şirketlerinde emek unsurunun bilançoya aktif katılım payı olarak kaydedilemeyeceği görüşü doktrinde hakimdir. Detaylı açıklama için bkz: **Poroy, Reha/ Tekinalp, Ünal/ Çamoğlu, Ersin**; Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, İstanbul, 2010, 127 b; **İmregün, Oğuz**; Anonim Ortaklıklar, İstanbul, 1989, s.26; **Tekil, Fahiman**, Anonim Şirketler Hukuku, İstanbul, 1998, s.101 vd. emek faktörünün anonim şirketlere sermaye olarak getirilebileceği görüşü için bkz: **Arslanlı, Halil**; Anonim Şirketlerde Hukuki Hükümler, C. 1, İstanbul, 1959, s.32.

¹² **Armour, John**; Share Capital And Creditor Protection: Efficient Rules For A Modern Company Law?, ESRC Centre for Business Research, University of Cambridge, Working Paper No. 148, 1999, page (p.) 12.

Anonim şirketlerde sermaye¹³ sistemleri, esas sermaye ve kayıtlı sermaye¹⁴ sistemi olarak iki başlıkta incelenir¹⁵.

B.ESAS SERMAYE

6102 sayılı TTK m.329'da sermayesi belli ve paylara bölünmüş ve borçlarından yalnızca malvarlığı ile sorumlu olan şirketin, anonim şirket olacağını belirtmiştir. Bu madde, kayıtlı veya esas sermaye ayrımı yapmaksızın sermayenin varlığından söz etmiştir.

Esas sermaye, anonim ortaklıkta, ortakların getirmeyi taahhüt ettiği malvarlığı değeri toplamıdır¹⁶. Esas sermaye sisteminin nitelikleri genel olarak, önceden belirlenmiş ve sabit olması¹⁷, asgari miktarın altında olmaması¹⁸, şirket malvarlığının esasını oluşturması¹⁹ nakitle ifade edilmesi²⁰, itibari değerli paylara bölünmesi ve tamamen taahhüt edilmesidir²¹. Esas sermayenin güvence ve ölçü işlevleri vardır²².

¹³ **Tekinalp**, Sermaye Artırmada “Çift Usul”ün Geçerliliği ve Gerekliliği Sorunu” başlıklı makalesinde, Türk Hukukunda esas sermaye ve kayıtlı sermaye olarak ifade edilen iki farklı nitelikte ve özellikte sermaye gruplandırması gerektiği çünkü her iki sermayede de muayyen ve paylara bölünmüş olmanın temel özellik olduğu, her iki sermaye türünün de hisse senedine bağlanabilir ve hamiline yazılı olan senetlerin ziyetlik devri ve ciro yoluyla devrinin mümkün olduğu görüşünü ileri sürmektedir. İki ayrı sermaye yapısından bahsedebilmek için bağlı olunan ilkelerin ve hükümlerin ayrı sermaye kavramı üzerinden şekillenmesi gerekmektedir. Halka açık anonim ortaklıklarda farklı gibi görünen esas sermaye ve kayıtlı sermaye birbirinin aynı özellik gösterir. Bu sebeple, 2499 sayılı SerPK m.12’de kullanılan sistem kelimesi yersizdir. Sermayenin artırımı genel kurul ya da yönetim kurulu eliyle gerçekleşse de değiştirilen sermaye aynıdır, muayyen ve paylara bölünmüş sermayedir. **Tekinalp**, sermayede çift usul konusunda açıklama yapmış ve görüşünü temellendirmiştir. **Tekinalp, Ünal**; Sermaye Artırmada Çift Usulün Geçerliliği ve Gerekliliği Sorunu, BATİDER, C.18, S.4, 1996, s.3-7. (Sermaye Artırma).

¹⁴ **von der Crone, Hans Carpar**; “Kapitalerhöhung mit Maximalbetrag”, s.4. Bkz:http://www.vondercrone.ch/publikationen/Kapitalerhoehung_mit_Maximalbetrag.pdf
Yazar, şartlı sermaye artırımını da sermaye artırımı yöntemleri arasında sayar. (Erişim tarihi:07.01.2013). Aynı yönde, **Tekinalp**, Grundzüge, s.8.

¹⁵ **Bahtiyar, Mehmet**; Anonim Ortaklıkta Kayıtlı Sermaye Sistemi ve Sermaye Artırımı, İstanbul, 1996, s.7,29,34. (Kayıtlı Sermaye).

¹⁶ **Hirsch, Ernst**; Ticaret Hukuku Dersleri, İstanbul, 1940, s.67; **Moroğlu, Erdoğan**; Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı, İstanbul, 2003, s. 1.

¹⁷ **Bahtiyar, Mehmet**; Ortaklıklar Hukuku, İstanbul 2007, s. 73, (Ortaklıklar Hukuku); **Armoür**, p.14.

¹⁸ **Çağlar, Hayrettin**; Anonim Şirketlerde Esas Sermayenin Azaltılması, Ankara, 2010, s.8 vd.

¹⁹ **Çağlar**, s.13.

²⁰ **Bahtiyar**, Ortaklıklar Hukuku, s. 33- 34.

²¹ **Biçer, Levent**; Anonim Şirketlerde Şartlı Sermaye, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2009, s.7-15.

²² **Bahtiyar**, Kayıtlı Sermaye, s.11-12.

C. KAYITLI SERMAYE

1. TANIM

Esas sermaye sisteminin uygulamada yaşanan sıkıntılarını giderebilmek için sunulan alternatif, kayıtlı sermayedir²³. Kayıtlı sermaye, anonim ortaklıklarda esas sözleşme ile belirlenen ve Ticaret Sicili'ne tescil edilmiş azami bir miktara kadar bazı formalitelere ihtiyaç duyulmaksızın yönetim kurulunca sermaye artırımına olanak sağlayan sistem olarak tanımlanır²⁴.

2. YABANCI HUKUK SİSTEMLERİNDE KAYITLI SERMAYE

a) Amerika Birleşik Devletleri Hukukunda

Amerikan hukuk yapısı, eyaletlere göre farklılık arz eden kurallar içerir. Anonim şirketlerle ilgili olarak, yeknesak düzenleme yapmayı amaçlayan Amerikan Barolar Birliği, Model Business Corporation Act²⁵ ile federe devletler arasında uyum sağlamayı amaçlamıştır²⁶. Bu düzenleme daha sonra Revised Model Business Corporation Act olarak güncellenmiş ancak Amerikan hukuk sistemi gereği, anonim şirket yapısını düzenleme yetkisi her federe devletin kendi inisiyatifinde olduğundan, anonim şirket ile ilgili yapı, bölgelere göre farklı nitelikler doğurmuştur²⁷.

Kayıtlı sermaye sisteminin ilk uygulandığı yer Amerika'dır. Amerikan hukukunda, şarta bağlı sermaye sistemi veya sabit/esas sermaye sistemi bulunmamaktadır²⁸. Amerikan hukukunda, şirket kurulması için önce şirket esas sözleşmesinin hazırlanması ve şirketin kurulacağı federe devletin ilgili makamına başvurarak tescilin sağlanması gerekir²⁹. Şirket esas sözleşmesinde belirlenen tavan miktara kadar pay senedi çıkarmak ve gereken durumlarda piyasadan pay senedi toplamak, yönetim kurulunun yetkisine bırakılmıştır³⁰.

²³ **Bahtiyar**, Kayıtlı Sermaye, s.34.

²⁴ **Saraç, Tahir**; Anonim Şirketlerde Şarta Bağlı Sermaye Artırımı, Asil Yayın, Ankara, 2009, s. 23.

²⁵ Bu düzenleme 2010 yılında değişikliğe uğramıştır. İlk bölümde düzenlemenin amacı açıklanmıştır. Ayrıntılı bilgi için: http://law.jnu.edu.cn/blaw/kyyd/UploadFiles_3666/200705/20070518014549792.pdf (Erişim tarihi: 03.03.2012).

²⁶ **Biçer**, s.36.

²⁷ Eyaletlere göre farklılık gösteren anonim şirket ve sermaye yapıları ile ilgili detaylı bilgi için bkz: United States Company Laws and Regulations Handbook, International Business Publications, Washington DC, USA, 2012, p.107-147.

²⁸ **Biçer**, s.37.

²⁹ **İmregün, Oğuz**; Amerikan Ortaklıklar Hukukunun Anahatları, İstanbul, 1968, s.37.

³⁰ **İmregün**, s.2.

b) İngiliz Hukukunda

İngiliz hukukunda ortaklık yapısını düzenleyen Companies Act³¹, 2006 yılında değiştirilmiş ve şirket kuruluş metodu, Part 2/7 ve devamında düzenlenmiştir. Limited şirketler ile halka açık anonim şirketler arasında da sermaye yönünden oldukça katı ayrımlar getirilmiştir³². Düzenlemede, şirket kurmak için bir veya daha fazla kurucu ortağın şirket esas sözleşmesini imzalaması ve 9-13 maddeler arasında sayılan belgelerle ortaklıklar siciline başvurması gerektiği belirtilmiştir³³. Esas sözleşmede belirtilmesi zorunlu olan hususlardan olmak üzere, kayıtlı sermayenin sözleşmeye yazılmış olması aranan şartlardandır aksi halde şirketin tescil talebi reddedilir³⁴.

İngiliz hukuk sisteminde, kayıtlı sermaye, genel kurul kararı ya da şirket esas sözleşmesinden alınan yetki ile ortaklığın pay senedi çıkarabileceğini gösteren ve tescil edilmesi gereken tavan miktar olarak tanımlanır³⁵. Kayıtlı sermayenin asgari miktarı kanunda belirtilmemiş olup ortakların inisiyatifine bırakılmıştır. Şirket genel kurulu, basit çoğunlukla kayıtlı sermayeyi artırma imkânına sahiptir³⁶. Tabanı ve tavanı belirli kayıtlı sermaye miktarı içinde değişiklik yapmaya, yönetim kurulu yetkilidir. Amerikan hukuk sisteminde bulunan kayıtlı sermaye³⁷ yapısından farklı olarak İngiliz hukukunda, itibari değersiz pay çıkarmak caiz değildir³⁸. Şirketin kendi pay senetlerini edinmesi de mümkün sayılmıştır³⁹.

c) Alman Hukukunda

Alman hukukunda, kayıtlı sermayenin benimsenmesi ile pratik ihtiyaçların karşılanması ve mevcut sistemin yavaşlığının bertaraf edilmesi amaçlanmıştır⁴⁰. Kayıtlı sermaye yapısının kabul edilmediği şirketlerde,

³¹ Companies Act, 2006, Chapter 46, http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/pdfs/ukpga_20060046_en.pdf (Erişim tarihi 04.03.2012).

³² **Hannigan, Brenda**; Company Law, Oxford University Press, Ashford Colored Press Ltd., Gosport, Hampshire, 2012, Part IV, p.451-452.

³³ Companies Act, Chapter 46, part 2, p.65.

³⁴ **Biçer**, s.38.

³⁵ **Cain T. E.**; Charleswort and Cain Company Law, London, 1972, s.167.

³⁶ Companies Act, part 17, chapter 8- 617, p.357.

³⁷ United States Company Laws and Regulations Handboook, p.46.

³⁸ **Armour**, p.13.

³⁹ **Bahtiyar**, Kayıtlı Sermaye, s.38.

⁴⁰ **Roser in Gosch/Schwedhelm/Spiegelberger**; GmbH-Beratung, Kapitalerhöhung; Vertiefende Recherche, Genehmigtes Kapital, 1.Aufl., 28, 2011.

sermaye artırımı kararlarında organsal şikayet düzeninde adaletsiz bir yapı oluşabilecek ve basiretli iş adamı gibi davranma ilkesi, yönetim kurulu üyelerine karşı gereği kadar ileri sürülemeyecektir⁴¹. Bir diğer deyişle, yönetim kurulunun sermaye artırımı konusunda yetkisiz olması halinde, şirketin varlığının devamı için temel unsur olan sermaye ile ilgili yaşanan sorunlarda, yönetim kuruluna yönelmek, yetki vermeden sorumlu saymak sonucunu doğuracaktır. Kayıtlı sermayenin dışlandığı bir yapıda sermaye artırımı süreci problem yaratmaya meyilli olur⁴².

Alman hukuk sistemi, kayıtlı sermaye sistemini Anglo-Amerikan hukukundan esinlenerek düzenlemiş ve 1937 yılında Paylı Ortaklıklar Kanunu ile kabul etmiştir⁴³. Buna göre, esas sermayenin belirli bir miktara kadar artırılması amacıyla yönetim kuruluna en fazla beş yıl süreyle yetki verilmesi ve bu durumun esas sözleşme ile düzenlenmiş olması gerektiği hükme bağlanmıştır. Kayıtlı sermayenin itibari değeri yetki aşamasında mevcut olan esas sermayenin yarısını aşamayacağı ve yönetim kuruluna tanınacak sermaye artırımı yetkisinin kuruluş esas sözleşmesinde veya daha sonra yapılacak değişikliklerle tanınması mümkündür⁴⁴.

Yönetim kurulunun yetkilendirilmesi için yapılacak genel kurul toplantısında sermayenin $\frac{3}{4}$ 'ünü temsil eden grubun oy çokluğu aranır. Sermaye artırımının tescili ile çıkarılmış sermaye, esas sermaye olarak nitelenir. Böylece esas sermaye ve kayıtlı sermaye yapıları bağdaştırılarak esas sermaye sisteminden vazgeçilmeden kayıtlı sermayenin faydaları amaçlanmış olur⁴⁵.

d) İsviçre Hukukunda

İsviçre'de kayıtlı sermaye, 1992 yılında yürürlüğe giren İsviçre Borçlar Kanunu değişikliği ile kabul edilmiştir⁴⁶. Daha önce süregelen uygulama, sermaye artırımının stok hisselerin satışı ile sağlanması yönündeydi⁴⁷. Yapılan değişiklik ile esas sermayenin yanı sıra kayıtlı sermaye yapısı da

⁴¹ **Klaus, Cannive/Andreas, Suerbaum**; Die Fairness Option bei Sachkapitalerhöhungen von Aktiengesellschaften: Rechtliche Anforderungen und Ausgestaltung nach IDW S8, Verlag Dr. Otto Schmidt, AG 2011, 317-326.

⁴² **Klaus, Cannive/Andreas, Suerbaum**, s.319.

⁴³ **Bahtiyar**, Kayıtlı Sermaye, s.40.

⁴⁴ **Biçer**, s.41.

⁴⁵ **Karayağın**, Ayni Pay, s.538-539; **Biçer**, s.41.

⁴⁶ **Biçer**, s.42.

⁴⁷ **von der Crone**, s.1.

tanınmış ve diğer sermaye sistemlerinin yarattığı yavaşlatıcı etkileri azaltmak amaçlanmıştır. Kayıtlı sermaye artırımını için, yalnızca sermaye tavan miktarının belirlenmiş olmasını yeterli gören görüşe⁴⁸ ek olarak, kanuni yükümlülüklerin yerine getirilmesinin yanı sıra ülkenin sermaye piyasasını düzenleyen kurulun onayının alınması gerekliliği, aranan şartlardan sayılmıştır⁴⁹.

Kabul edilen yapıya göre, genel kurul şirket ana sözleşmesini değiştirerek yönetim kuruluna sermaye artırımını konusunda iki yıl ile sınırlı olmak üzere yetki verir⁵⁰ (Art. 653 OR). Genel kurul, ilk esas sözleşmeyle bu yetkiyi genel kurula verebileceği gibi daha sonradan toplanıp karar alarak da kayıtlı sermaye sistemine geçişi sağlayabilir⁵¹. Yönetim kurulunun yapabileceği sermaye artırımını, esas sermaye miktarının yarısını geçemez⁵². Öngörülen sistemde, anonim şirket sermayesinin baz sermayesi, sermayenin en fazla artırılabilmesi miktar ve sermayenin mevcut halini gösteren rakamlar mevcuttur.

3. Avrupa Birliği Hukukunda

Avrupa Birliği'nin (AB) kurucu anlaşması olan Roma Antlaşması'nda, Birliğe üye devletlerin iç hukuklarının birbirleri ile uyumlaştırılması amaçlanmıştır⁵³. Şirketler hukuku ve özellikle anonim şirketler hukuku düzeyinde üye ülkeler arasında uyum sağlamak amacıyla 8.10.2001'de Avrupa Anonim Ortaklığına İlişkin Tüzük yayınlanmıştır⁵⁴. Düzenleme ile amaçlanan, Avrupa Birliği'nde kurulan ve faaliyet gösteren şirketlerin küresel boyutta rekabet gücü kazanmasını sağlamaktır. AB'nin farklı üye ülkelerindeki anonim şirketlerin birleşmesi, holdingleşmesi ya da yavru şirket olarak örgütlenmesi, bu yapıyla kolaylaştırılmıştır⁵⁵. Sermaye artırımını bahsi ile ilgili olarak, anonim şirket genel kurulunun ödenmiş sermayenin yarısını

⁴⁸ Forstmoser, Peter/Meier-Hayoz, Arthur/Nobel, Peter; Schweizerisches Aktienrecht, Bern 1996, § 52, N. 66.

⁴⁹ Böckli, Peter; Schweizer Aktienrecht, 4. Aufl, Zürich, 2009, §2, N. 87a.

⁵⁰ von der Crone, s.4; Büchler, Benjamin; Das Kapitalband, ZStP Band/Nr. 242, Shulthess Juristische Medien AG, 2012, §7, N.456.

⁵¹ Büchler, §7, N.193.

⁵² Biçer, s.43-44.

⁵³ Roma Antlaşması/ The Treaty of Rome, 25.03.1957, m.54; ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf (Erişim Tarihi:03/03/2012).

⁵⁴ Eynerci, Öner; Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Sosyal Diyalog ve İşçilerin Yönetime Katılması, AB ve Türkiye Endüstri İlişkileri, İstanbul, 2004, s.457 vd.

⁵⁵ Teoman, Ömer; Otuz Yıl Ticaret Hukuku Tüm Makalelerim, 1957 Tarihli Son Tasarıya Göre Avrupa Anonim Ortaklığında Genel Kurul, İstanbul, 2000, s.397.

aşmamak üzere sermaye artırımını konusunda yönetim kuruluna yetki devri mümkündür⁵⁶. Avrupa Birliği İkinci Konsey Yönergesi'nde sermaye artırımını konusunda genel kurul yetkili olsa da beş yıllık süre sınırlaması koyarak esas sermayenin yarısını aşmamak üzere yönetim kuruluna sermaye artırım yetkisi verebilir⁵⁷.

D. TÜRK HUKUKUNDA KAYITLI SERMAYE

1. 7462 Sayılı Ereğli Demir Çelik Fabrikaları Türk Anonim Ortaklığı Kanunu

Kayıtlı sermaye ile anonim ortaklık kurulmasına ilişkin olarak Ülkemizde ihdas edilen ilk kanun, 28.02.1960 tarih ve 7462 sayılı Ereğli Demir Çelik Fabrikaları Türk Anonim Ortaklığı Kanunu'dur⁵⁸. Kanun gerekçesinde, 6762 sayılı TTK'nın ani ve tedrici kuruluş şekillerinden farklı olarak Amerikan hukukunda yerini bulan kayıtlı sermaye yapısının da kabul edilmesi zaruret olarak gösterilmiştir⁵⁹. Ancak bu gereksinim yalnızca kurulacak şirket için öngörülmüş ve Türk ticaret hukuku yapısına kayıtlı sermayeyi, esas sermayeye alternatif olacak şekilde sunmamıştır⁶⁰.

Ereğli Demir Çelik Fabrikaları Türk Anonim Şirketi Anasözleşmesi'nin 7. maddesinde şirketin, SPK'nın 15/08/1983 tarih ve İDİD/150/2416 sayılı izni ile kayıtlı sermaye sistemine geçtiği belirtilmiştir⁶¹. Kanun, ortaklığı TTK'nın kuruluş ve sermaye artırımına ilişkin hükümlerden vareste tutmuştur. Ortaklığın kuruluşu, Bakanlar Kurulu yetkisiyle hazırlanan esas sözleşmenin tescil ve ilanı ile gerçekleşmiştir. Başlangıç sermayesi 1 milyon TL olan şirketin tavan sermayesi Bakanlar Kurulu tarafından süreç içinde güncellenmiş ve artırılmıştır⁶².

⁵⁶ Biçer, s.44.

⁵⁷ Bahtiyar, Kayıtlı Sermaye, s.46.

⁵⁸ R.G. T. 01.03.1960, S.10445.

⁵⁹ Bahtiyar, Kayıtlı Sermaye, s.49.

⁶⁰ İmregün, s.425.

⁶¹ www.erdemir.com.tr/images/yatirimcilar/ana_sozlesme_r.pdf (Erişim tarihi: 20.02.2013).

⁶² 2013 yılı itibariyle şirketin kayıtlı sermaye tavanı 7.000.000.000.00 TL (yedi milyar Türk Lirası)dir. Sermaye Piyasası Kurulu'ndan (SPK) alınmış bu iznin süresi 2016 yılında sona ermektedir. Bu tarihten sonra yeniden sermaye artırım kararı alınabilmesi için yönetim kurulunun genel kuruldan yeni süre için yetki alması ve SPK'nın izni aranmaktadır. Esas sözleşmeye göre, bu yetki alınmadığı takdirde şirket, kayıtlı sermaye sisteminden çıkmış sayılır. www.erdemir.com.tr/images/yatirimcilar/ana_sozlesme_r.pdf (Erişim tarihi: 20.02.2013).

2. 86 Sayılı Yatırımlar Anonim Ortaklığı Kanunu

20.09.1960 tarih ve 86 sayılı Yatırımlar Holding Anonim Şirketine Bazı İstisna ve Muafıklar Verilmesine Dair Kanun ile, şirketin 6762 sayılı TTK'nın ani ve tedrici kuruluş yapısına ek olarak kayıtlı sermaye ile kurulmasının yolu açılmıştır⁶³.

3. 4456 Sayılı Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketlerinin Kuruluşu Hakkında Kanun

Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketinin Kuruluş Kanunu'nda⁶⁴, Banka'nın kayıtlı sermaye ile kurulduğu ve kayıtlı sermaye tavanı içinde artırımın yönetim kurulu kararı ile gerçekleştirileceği hükme bağlanmıştır.

4. 6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu

Türk hukuk sisteminde kayıtlı sermaye ve kayıtlı sermayenin artırımını ile ilgili esas düzenleme, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ve 6102 sayılı TTK hükme bağlanmıştır. SerPK hükümleri, halka açık veya açılmış sayılan anonim şirketlerin kayıtlı sermayeleri ile ilgili alanı düzenlerken 6102 sayılı TTK ile halka açık olmayan anonim şirketlerin de kayıtlı sermaye sistemine geçerek yönetim kuruluna sermaye artırım yetkisi vermesinin önünü açmıştır. Halka açık olmayan anonim ortaklıkların kayıtlı sermayelerini artırmaları, SPK'dan bağımsız olarak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından izlenir. Halka açılma veya açılmış sayılma koşulları anonim şirket bünyesinde gerçekleşirse, SerPK hükümleri ve ilgili SPK Tebliği bu şirketler için uyulması gereken düzenleme alanlarını belirleyecektir.

II. 6102 SAYILI TTK'YA GÖRE KAYITLI SERMAYE SİSTEMİ

A. GENEL OLARAK

6102 sayılı TTK ile halka açık olmayan anonim şirketler için kabul edilen kayıtlı sermaye sistemi ile, şirketin ilk veya değiştirilmiş esas sözleşmesiyle belirlenen kayıtlı sermaye tavanına kadar, sermaye artırım yetkisi yönetim kuruluna tanınmış ve sermaye artırımının esas sözleşme hükümlerine göre değiştirilmesi mümkün hale gelmiştir (TTK m.460).

⁶³ R.G. T. 06.10.1981, S. 10610.

⁶⁴ R.G. T.17.10.1999, S. 23849.

En az sermaye tutarının açıklandığı 332. madde, “sermaye” kelimesini, esas sermaye sisteminde sermayeyi, kayıtlı sermaye sisteminde çıkarılmış sermayeyi içeren bir terim olarak kullanmıştır⁶⁵. Halka açık olmayan anonim şirketlerin kayıtlı sermaye sisteminin benimsemesine imkân sağlayan bu düzenlemenin gerekçesinde, kayıtlı sermayenin yalnızca halka açık anonim şirketlere hasredilmesinin teorik temel ve ikna kabiliyetinden uzak olduğuna vurgu yapılmıştır. Bu anlamda, getirilen düzenleme, gerekli ve önemi haizdir.

332. madde ile Türk anonim şirketler hukuku, hem halka açık hem de açık olmayan anonim şirketler için iki tür sermaye yapısını benimsemiş olup şarta bağlı sermayeyi sistem olmaktan çıkarmış ve sermaye artırımı düzenlemesi olarak kabul etmiştir⁶⁶. Sermayenin artırılması başlığını taşıyan 460. maddede kayıtlı sermaye sisteminde artırım ile ilgili düzenleme mevcuttur. Halka açık olmayan anonim şirkette, kendisine bırakılan tavan miktar içinde sermaye artırımı yetkisi bulunan yönetim kurulu, Kanun ve esas sözleşme hükümlerine uygun olarak yetkisini kullanacaktır. TTK m 332 ve 460, birlikte dikkate alınması gereken düzenlemelerdir. Esas sözleşmede, ihraç primleri, imtiyazlı paylar, rüçhan hakları ve diğer konulara ilişkin düzenleme getirilmesi mümkündür⁶⁷. Kayıtlı sermayede yönetim kurulunun ne şekilde sermaye artırımına gideceği belirlenmiş olup, yönetim kurulunun öncelikle esas sermayenin ilgili maddesinin yeni şeklini hazırlaması, gereken hallerde Bakanlığın iznini alması, izne gerek olmayan hallerde ise yönetim kurulunun bu kararı ile kesinleşmenin sağlanacağı ve sözleşmede belirlenen usule göre ilan edileceği hükme bağlanmıştır⁶⁸.

Kayıtlı sermaye, esas sözleşmede sermayenin yönetim kurulu tarafından artırılabilmesi tavan miktarı gösterir. Kayıtlı sermaye ne ödenmiştir ne de ödeneceği taahhüt edilmiştir⁶⁹.

TTK m.460, şirket tarafından çıkarılacak yeni paylar için ödenmesi gereken en az nakdi tutar ile ilgili olarak esas sermaye sisteminde, sermaye artırımını düzenleyen 459. maddenin uygulanacağını belirtmiştir. Halka açık anonim ortaklıklarda, kayıtlı sermaye sisteminde hem başlangıç sermayesinin hem de çıkarılmış sermayenin tamamen ödenmesi şart iken, halka açık

⁶⁵ Yeni Türk Ticaret Kanunu Gerekçesi, (Gerekçe), s.91. Belgenin tamamına erişim için: www.basbakanlik.gov.tr (Erişim tarihi: 20/03/2013).

⁶⁶ Bkz. dipnot 1 ve 13.

⁶⁷ Gerekçe, s.163.

⁶⁸ Gerekçe, s.164.

⁶⁹ **Tekinalp, Ünal**; Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku, s.69-70.

olmayan anonim şirketlerde bu zorunluluk ortadan kaldırılmış ve esnek sistem kabul edilmiştir⁷⁰. Primlerin tamamı, şirketin tescilinden veya sermaye artırımından evvel ödenmek zorundadır (TTK m. 344).

Kayıtlı sermayenin anlaşılabilmesi için, kayıtlı sermaye, başlangıç sermayesi ve çıkarılmış sermaye kavramlarının açıklanması gerekmektedir.

1. Kayıtlı Sermaye

Şirket yönetim kurulunun esas sözleşmede bulunan hükme dayanarak TTK'nın sermaye artırımını hükümlerine uymaksızın pay senedi çıkarabileceği tavan sermaye miktarını gösteren ve Ticaret Sicili'ne tescil edilmiş sermayeye kayıtlı sermaye denir (Halka Açık Olmayan Şirketlerde Kayıtlı Sermaye Sistemine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ⁷¹, m.4/f). Kayıtlı sermaye miktarı, yönetim kurulunun çıkarabileceği en fazla sermayenin sınırını çizer. Kayıtlı sermaye miktarına ulaşmakla, yönetim kurulunun sermaye artırma yetkisi son bulur. Kayıtlı sermaye miktarının yükseltilebilmesi için şirket esas sözleşmesinde değişikliğe gidilmesine ihtiyaç duyulur⁷².

2. Başlangıç Sermayesi

Halka Açık Olmayan Şirketlerde Kayıtlı Sermaye Tebliği'nin 4/b maddesine göre, kayıtlı sermayeli anonim ortaklıkların sahip olması zorunlu olan asgari çıkarılmış sermaye, başlangıç sermayesidir. Tebliğin 5. maddesine göre, kayıtlı sermaye sistemine geçecek ortaklıkların başlangıç sermayeleri 100.000 TL'den az olamaz.

3. Çıkarılmış Sermaye

Çıkarılmış payların tamamının itibari değerinin toplamını temsil eden sermaye, çıkarılmış sermayedir (Halka Açık Olmayan Şirketlerde Kayıtlı Sermaye Tebliği, m.4/c). Başlangıç sermayesi ile kayıtlı sermaye arasında kalan çıkarılmış sermaye, yönetim kurulunun sermaye artırımını yetkisini kullanması sonucunda tamamen taahhüt edilip ortaklığa getirilmesi gereken somut miktardır⁷³. Çıkarılmış sermaye ile ilgili olarak, şirket kayıtlı sermaye sistemine geçtiği anda başlangıç sermayesine, yönetim kurulunun sermaye artırım yetkisini tükettiği anda da tavan sermaye miktarına eşit olduğu kabul

⁷⁰ Tekinalp, s.90.

⁷¹ R. G. T. 19/10/2012, S. 28446, (Halka Açık Olmayan Şirketlerde Kayıtlı Sermaye Tebliği).

⁷² Moroğlu, s.315.

⁷³ Biçer, s.47.

edilebilir⁷⁴. Sabit sermaye sistemindeki esas sermaye kavramının karşılığını çıkarılmış sermaye oluşturmaktadır⁷⁵.

B.KAYITLI SERMAYENİN İŞLEVİ

Büyük ölçekli anonim ortaklıklar, belirli amaçlar doğrultusunda süratli bir şekilde kullanabileceği yapıdaki sermayeye gereksinim duyar⁷⁶. Şirketin rekabet gücünü muhafaza etmek veya yeni yatırımlar yapmak istemesi halinde, aranan sermayeyi genel kurul kararı ile sağlaması, seri bir yöntem değildir⁷⁷.

Kayıtlı sermaye yapısının en büyük işlevi, sermaye yapısını esneklaştırması ve gereken hallerde seri şekilde hisse senedi çıkarılmasını sağlamasıdır.

C. KAYITLI SERMAYENİN ÖZELLİKLERİ

Kayıtlı sermayede esnek yapı, sermaye artırımı konusunda genel kurula ait olan yetkinin yönetim kuruluna devri suretiyle sağlanır⁷⁸. Yönetim kurulu, verilen yetkinin nasıl kullanılacağı konusunda takdir yetkisine sahiptir.

Şirket esas sözleşmesinde, kayıtlı sermaye artırımı süresi ile ilgili olarak beş yılı aşmayan sınırlamalar koymak mümkündür. Genel kurul kararı ile süre sınırlaması konusunda iki türlü yaklaşım söz konusudur. Bunlar, belirli iki tarih aralığı vermek ya da yetkinin biteceği tarihi belirtmek suretiyle gerçekleşebilir⁷⁹. Kayıtlı sermaye sisteminde, tavan sermaye başlangıç sermayesinin beş katından fazla olamaz (Halka Açık Olmayan Şirketlerde Kayıtlı Sermaye Tebliği, m.5/5).

D. TTK'YA GÖRE KAYITLI SERMAYE ARTIRIMI USULÜ

1. Sermaye Artırımının Ön Koşulları

Kayıtlı sermaye artırımı için öncelikle halka açık olmayan anonim ortaklığın kuruluş esnasındaki esas sözleşmesinde veya sonradan genel kurulun alacağı kararla, esas sözleşmeye kayıtlı sermaye artırımına imkân

⁷⁴ **Biçer**, s.47.

⁷⁵ **Bahtiyar**, Kayıtlı Sermaye, s.63.

⁷⁶ **Pulaşlı, Hasan**; İkincil Mevzuat Çerçevesinde Çıkarılan Yönetmelik ve Tebliğlere ve 6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununa Göre Hazırlanmış Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 2. Bası, Ankara, 2013, s.605. (Genel Esaslar).

⁷⁷ **Pulaşlı, Hasan**; Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Anonim Şirketlerde Sermaye Artırımı, BATİDER, C.23, S.4, 2006, s. 41. (Sermaye Artırımı).

⁷⁸ **Pulaşlı**, Sermaye Artırımı, s.42.

⁷⁹ **Pulaşlı**, Genel Esaslar, s.606.

veren düzenlemenin bulunması şarttır. Kuruluş sırasında kayıtlı sermayeyi tercih eden şirketlerin başlangıç sermayelerinin tamamının ödemiş olması gerekir. Tebliğin 5. maddesine göre, başlangıç sermayesi 100.000 TL ve üzeri şirketler, Bakanlık izni almadan kayıtlı sermaye sistemine geçemez.

TTK m.456'ya göre, iç kaynaklardan yapılan artırım dışında, payların nakdi bedeli tamamen ödenmediği sürece sermayenin artırılamayacağı hükme bağlanmıştır. Ödenmemiş tutar, mevcut sermayeye oranlandığında, sermaye miktarına göre düşük bir oranı ifade etmelidir⁸⁰.

Sermaye artırımını, yeni paydaşların katılması veya mevcut pay sahiplerinin rüçhan haklarını kullanarak yeni pay almaları sonucu dış kaynaklardan gerçekleştirebileceği gibi, şirketin mamelekinde bulunan bazı kaynakların kullanımıyla yapılan artırım sayesinde, ortaklık malvarlığını büyütmeden, muhasebe işlemleri sonucunda, esas sermaye malvarlığı değerine yaklaştırılması suretiyle iç kaynaklardan yapılabilir⁸¹. İç kaynaklardan artırım ile, şirketin yıllık kâr oranını ve pay senetleri kurunun düşürülmesi, kar dağıtımında dengenin sağlanması ve ortaklık kredisinin yükseltilmesi amaçlanır⁸². İç kaynakları kullanmak vasıtasıyla sermaye artırımını sağlamak için kullanılacak kalemler, yedek akçeler, önceki yıldan artırılan kâr, dağıtılmamış son yıl kârı ve katılma payları ya da taşınmaz satışından doğan kazançlardır⁸³. İç kaynaklardan sermaye artırımını sonucunda çıkarılan pay senetlerine, ödemesiz pay senetleri de denmektedir⁸⁴. İç kaynaklardan sermaye artırımında, halka satış söz konusu olmasa da, senet çıkarma zorunluluğu, bu yöntem kullanılarak gerçekleştirilen kayıtlı sermaye artırımını için gereklidir⁸⁵. Sermaye artırımını için çıkarılacak pay senetleri, ilgili oldukları mevcut senetlerle aynı nitelikte olmalıdır. Burada amaçlanan hak sahiplerinin zarara uğramasını engellemektir. Farklı nitelikte senet çıkarılması halinde, kazanılmış haklar ve eşitlik ilkesi ihlal edilmiş olur⁸⁶. Artırım kararı almak ve artırım miktarıyla kaynakları belirlemek, şirket yönetim kurulunun yetkisindedir⁸⁷.

⁸⁰ **Pulaşlı**, Sermaye Artırımı, s.48.

⁸¹ **Moroğlu**, s.141.

⁸² **Bahtiyar**, Kayıtlı Sermaye, s.128.

⁸³ **Bahtiyar**, Kayıtlı Sermaye, s.129-138.

⁸⁴ **İmregün**, Anonim Ortaklık, s.449; **Moroğlu**, s.184.

⁸⁵ **Bahtiyar**, Kayıtlı Sermaye, s.141.

⁸⁶ **Moroğlu**, s.192.

⁸⁷ **Bahtiyar**, Kayıtlı Sermaye, s.146.

Bilançoda sermayeye eklenmesine mevzuatın izin verdiği fonların bulunmaması koşulu bir diğer ön şarttır. Fonların mevcut olması halinde fonlar sermayeye eklenmeden sermaye taahhüdü yoluyla sermaye artırımına gidilemez (TTK m. 462). Hüküm pay sahiplerini korumak amacını taşır ve emredici niteliktedir⁸⁸. Düzenlemeye göre hem fonların sermayeye dönüştürülmesi hem de sermaye artırımını taahhüdü yoluyla sermaye artırımını caizdir. Tescil ile mevcut pay sahipleri, hâlihazır paylarının sermaye oranına göre bedelsiz payları kendiliğinden iktisap ederler. Bedelsiz paylar üzerindeki hak kaldırılamaz, sınırlanamaz ve bu haktan vazgeçilemez (TTK m.462).

Sermaye artırımını iç kaynaklardan yapıyorsa, kayıtlı sermaye tavanı aşılabilir. Dış kaynaklı sermaye artırımında ise tavanı aşmak mümkün değildir (Halka Açık Olmayan Şirketlerde Kayıtlı Sermaye Tebliği, m.9).

2. Sermaye Artırımına Yetkili Organlar ve İşlemler

Esas sermaye artırımında genel kurul, kayıtlı sermaye sisteminde yönetim kurulu yetkilidir (TTK m. 456). Anonim şirket organları olan yönetim kurulu ve genel kurul arasında hiyerarşik ilişki yoktur. En geniş anlamda, yönetim kurulu icra organı, genel kurul karar organıdır. Genel kurul, yönetim kurulunun devredilmez yetkilerine, yönetim ve temsile ilişkin alanlara müdahale edemez. Alınan kararlarda hata olması halinde düzeltmenin ve hukuka uygunluğun sağlanması mümkündür⁸⁹. Yönetim kurulu kararlarının ve genel olarak şirketin TTK'da sayılan iç ve dış denetim organları tarafından, şeffaflık ve hesap verebilirlik esasları üzerinden izlenmesi mümkündür. Halka açık olmayan anonim şirketlerde kayıtlı sermaye sistemi, kuruluşta ilk esas sözleşme ile kayıtlı sermaye tavanını belirlemek ve yönetim kuruluna artırım yetkisi vermek suretiyle veya şirket kuruluşundan sonra genel kurul kararı ile tavan sermaye belirlenerek, belirlenen miktara kadar yönetim kuruluna sermaye artırım yetkisi vererek benimsenir⁹⁰.

Pay senedi çıkarılmasına ilişkin yetkinin, kısmen veya tamamen başka bir organ veya kişiye devri mümkün değildir. Bu yönde yapılan devir, sisteme aykırıdır ve geçersizdir⁹¹. Pay alım hakkının yönetim kurulu tarafından keyfi ve eşit işlem ilkelerine aykırı kullanımı, sorumluluk sebebidir⁹².

⁸⁸ Gerekçe, s.165-166.

⁸⁹ **Bahtiyar**, Kayıtlı Sermaye, s.169.

⁹⁰ **Pulaşlı**, Sermaye Artırımı, s.62.

⁹¹ **Tekinalp**, Sermaye Piyasası, s.49.

⁹² **Moroğlu**, s.185.

Sermaye artırımını için yönetim kurulu beyanı aranır (TTK m.457). Yönetim kurulu, sermaye artırımını türüne göre bir beyan hazırlar ve imzalar. Hazırlanan beyanın açık, eksiksiz, dürüst ve doğru bilgi vermesi gerekir. Beyanda aranan hususlar maddede açıklanmıştır. Buna göre:

-Nakdi sermaye konuyorsa artırılan kısmın tamamen taahhüt edildiği, kanun veya esas sözleşme gereği ödenmesi gereken tutarın ödendiği,

-Ayni sermaye konuyorsa bunlara verilecek karşılığın makul olduğu ve 349. maddede (kurucular beyanı maddesi) yer alan hususların somut olayda mevcut bulunması halinde ilgili açıklamalar, devralınan ayın sermaye ve türü, şartları, değerlendirme yöntemi, isabet ve haklılığı,

-Borcun takası söz konusu ise borcun varlığı, geçerliliği ve takas edilebilir oluşu,

-Fon veya yedek akçeler sermayeye dönüştürülüyorsa ilgili fon ve yedek akçenin serbestçe tasarruf olunabilirliği, gereken kurumlardan onay alındığı, kanuni ve idari gerekliliklerin yerine getirildiği, rüçhan hakları sınırlandırılmış veya kaldırılmışsa sebep, miktar ve oranları, kullanılmayan rüçhan haklarının kime niçin ve ne fiyatla verildiği hakkında belge içeren açıklamalar,

-Sermaye iç kaynaklardan artırılmışsa sermayenin nereden karşılandığı, kaynağın geçerliliği ve ortaklık malvarlığı içindeki mevcudiyeti hakkında garanti,

-Sermaye şartlı artırılıyorsa, Kanuna uygunluğun belirtilmesi,

-Yapılan ödemelerle ilgili bilgi verilmesi,

hususlarını içeren beyan hazırlanır.

3. Kayıtlı Sermayenin Artırım Basamakları

Kayıtlı sermaye sistemini kabul ve bu sisteme geçişin esas sözleşme ve şirket koşulları açısından şartlar şu şekilde sıralanır:

-Başlangıç sermayesinin en az 100.000TL olması.

-Çıkarılmış sermayenin tamamının ödenmiş olması ve sermayenin karşılıksız kalmamış olması. Sermayenin karşılıksız kalması hali, yönetim kurulunun genel kurulu toplantıya çağırmasını gerektiren özel durumlardan biridir⁹³. Bu düzenleme, paydaşları ve uzun vadede şirketi koruyan

⁹³ Aydın, Alihan; Türk Ticaret Kanunu'nun Anonim Ortaklıkta Sermaye Kaybı ve Borca Batıklığa İlişkin Düzenlemesine (TK m.376) Eleştirel Bir Bakış, İstanbul Üniversitesi Hukuk

hükümlerdedir. Borca batık olma yahut karşılıksız sermaye durumlarının varlığı halinde, sermaye artırımına yönelmek uygun değildir.

-Şirket esas sözleşmesinde başlangıç sermayesi ve yönetim kuruluna sermaye artırım yetkisi verilen en fazla 5 yıllık zaman aralığının belirlenmiş olması. Başlangıç sermayesi miktar olarak, esas sözleşmede belirtilir. Sermaye artırım yetkisini yönetim kuruluna devreden düzenlemenin, örneğin “2012-2017 yılları arasında” veya “bu yetkinin verildiği tarihten itibaren 5 yıl” için geçerli olacağını belirten düzenlemeyi içermesi gerekir. 5 yıllık süre, azami süredir. Genel kurul bu sürenin altında da yetki verebilir.

-Kayıtlı sermayenin tavanının başlangıç sermayesinin beş katını aşmaması ve yönetim kurulunun sermaye artırımını ilan şartlarına uyulmuş olması. İlan şartları, Kanun ve Tebliğ’e aykırı olmamak kaydıyla şirket esas sözleşmesinde belirtilebilir.

-İmtiyazlı ya da itibari değer üzerinde pay çıkarılacaksa veya rüçhan hakları sınırlandırılacaksa, keyfiyetin sözleşmede yer alması. Bu şart, pay sahiplerinin haklarının ihlal edilmesini engellemek amacıyla taşır. Yönetim kuruna verilen kayıtlı sermaye artırım ile ilgili yetkinin süre uzatımı ve tavan değişikliği, imtiyazlı pay sahiplerinin haklarını ihlal edici nitelikte ise bu durumun özel toplantıyla oylanması gerekir. TTK m.454’te hükme bağlanan imtiyazlı pay sahipleri özel kurulu ile ilgili düzenleme, yapılacak toplantıda esas alınır.

Esas sözleşmede aranan bu unsurların sağlanması ve başlangıç sermayesinin ödenmiş ve belirtilen sınırlara uyması bakımından koşullar gerçekleştirilirse, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü’ne başvuru yapılır. Başvuru yapan şirket, kuruluşu ve esas sözleşme değişikliği izne tabi olan şirketlerdense, izin başvurusuna bu belge de eklenir. Bu aşamadan sonra, kayıtlı sermaye tavanı içinde değişiklik yapılması halinde, Bakanlıktan yeniden izin almak gerekmeyecektir (Halka Açık Olmayan Şirketlerde Kayıtlı Sermaye Tebliği, m.5-6).

a) İzin Başvurusu

İzin başvurusunda aranan belgeler kuruluşta kayıtlı sermaye sistemini kabul eden anonim şirketler için ayrı, sisteme sonradan geçmek isteyen anonim şirketler için ayrı düzenlenmiştir. Buna göre, kuruluşta başvuru yapacak olan anonim şirketler, şirket kurucularının imzalarının noter tarafından onaylandığı

Fakültesi Mecmuası, C. LXX, S.2, s.101-114, 2012.

esas sözleşme örneğini, başlangıç sermayesinin tamamının ödenmiş olduğunu belirten banka mektubunu, imtiyazlı ve itibari değer üzerinde pay çıkarma yahut rüçhan hakkını sınırlandıran yetkinin varlığı halinde bu unsurları içeren kurucular beyanını izin başvurusu dilekçesinin ekinde sunar (Halka Açık Olmayan Şirketlerde Kayıtlı Sermaye Tebliği, m.6).

Kayıtlı sermaye sistemine sonradan geçmek isteyen şirketler, güncel ve gereken tüm değişikliklerin yapılmış olduğu imzalanmış esas sözleşme örneğini ki bu örnek değişikliklerin işlendiği tek bir metin haline getirilmiş olmalıdır, yönetim kurulunun esas sözleşmeye kayıtlı sermayenin eklenmesi için gereken taslak düzenlemeyi, sermayenin tamamının ödenmiş olduğunu gösteren yeminli mali müşavir veya serbest muhasebeci mali müşavir raporunu, son üç yılın bilanço ve gelir tablosunu, imtiyazlı veya itibari değer üzerinde pay çıkarılması halinde bu duruma ilişkin gerekçeli beyanı, bağımsız denetime tabi şirketler için denetleme raporunu dilekçe ekinde sunar (Halka Açık Olmayan Şirketlerde Kayıtlı Sermaye Tebliği, m.6).

b) Artırım ve Sonrasında Aranacak Diğer Unsurlar

İzin başvurusunun olumlu sonuçlanmasının ardından genel kurul toplanır. TTK m.421’de belirlenen nisaplara göre esas sözleşme değişikliği sağlanır. Esas sözleşme değişikliği, Ticaret Sicili’ne tescil ve ilan edilir (Halka Açık Olmayan Şirketlerde Kayıtlı Sermaye Tebliği, m.7).

Kayıtlı sermaye sistemini benimsemiş ve TTK ile ilgili Tebliğ’deki tüm koşulları yerine getirmiş olan halka açık olmayan anonim şirket, yapacağı sermaye artırımlarında, yönetim kurulunun artırıma ilişkin kararını, esas sözleşmenin çıkarılmış sermaye maddesinin yeni halini, yeni payların itibari değeri, cinsi, sayısı, imtiyazlı olup olmadığı, kullanım süresi ve prim kayıtlarını esas sözleşmeye uygun olarak ilan eder. İnternet sitesi kurma yükümlülüğü olan şirketler, sermaye artırım kararını sitelerinde ilan etmek ile yükümlüdür. TTK’nın 1524. maddesi, 397/4’e atıf yaparak, hangi şirketlerin internet sitesi kurmakla yükümlü olduğunu belirlemiştir.

TTK m.552’ye göre SerPK’ya tabi olmayan şirketlerin halktan para toplamaları yasaktır. Buna göre, halka açık olmayan bir anonim şirket, sermaye artırımına gideceği zaman, halktan para toplama sayılabilecek faaliyette bulunamaz. Mevcut pay sahiplerinden sermaye artırımına katılım gerçekleştirebileceği gibi, rüçhan hakkının kullanılmaması halinde, sınırlı sayıdaki kişinin pay satın alması ve sermaye artışı için aranan kaynağa ulaşılması mümkündür. Bu durum halktan para toplama anlamına gelmez.

Ancak ilan ve diğer koşulların sağlanması ile, SerPK’da bahsedilen halka açılma koşulları oluşmuşsa, örneğin ortaklıktaki pay sahibi sayısı 500’ü aşmışsa, şirket halka açık anonim ortaklık statüsüne geçecek ve SerPK hükümlerine göre sermaye artışı gerçekleştirilecektir.

SONUÇ

Sermaye Piyasası Kanunu’na tabi anonim ortaklıklarda etkin olarak kullanılan kayıtlı sermaye sisteminin halka açık olmayan anonim ortaklıklar için de kullanılabilir hale getirilmesi, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nu ile sağlanan en önemli yeniliklerdendir. Halka açık olmayan anonim şirketin ilk esas sözleşmesi ile veya sonradan yapılacak değişiklik ile belirlenmiş olan kayıtlı sermaye tavanına kadar sermayeyi artırma yetkisi, yönetim kuruluna devredilir. Sermaye artırım kararının alınması, böylece yönetim kurulunun takdirine bırakılmış olur. Bu sistemde sermaye artırımını, şirketin iç kaynakları ile gerçekleştirilebileceği gibi, yeni pay çıkarmak suretiyle dış kaynaklardan da sağlanabilir. Esas sözleşmeye hüküm dercetmek suretiyle sermaye artırımında uyulması gereken koşullar belirlenebilir, pay bedelleri, imtiyazlar ve rüçhan hakları konusunda düzenleme yapılabilir. Kayıtlı sermaye sisteminde, yönetim kuruluna tanınan artırım yetkisinin azami süresi beş yıldır ve bu süre son ermeden beş yıllık süreler halinde uzatma imkânı mevcuttur. Kayıtlı sermayenin tavanı, çıkarılmış sermaye miktarının beş katından fazla olamaz. Şirket tarafından çıkarılan payların tamamının satılarak bedelinin ödenmiş olması yahut satışı yapılmayan payların iptali gerçekleştirilmedikçe, yeni pay çıkarmak kayıtlı sermaye artırımında caiz değildir. Sermaye artırım kararı alan yönetim kurulu, bu kararın ardından hazırlayacağı beyan ile sermaye artırımını gerekçelendirir. Bu karar, Ticaret Sicili’ne tescil edilir.

Sermaye artırımını yetkisinin, yönetim kurulu tarafından, denetimden yoksun ve sınırsız kullanması düşünülemez. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, sermaye artırımının ön koşullarına ve artırım basamaklarına uyulup uyulmadığını denetler. Ayrıca mevzuata aykırı bir durumun varlığı ve tespiti halinde, yargıya başvurmak mümkündür. Kayıtlı sermaye sistemi, TTK yürürlüğe girmeden evvel yalnızca halka açık anonim ortaklıklarda, SPK ve ilgili SerPK Tebliği ile şekillendiğinden ve bu yapı uzun zamandan beri halka açık anonim ortaklıklarda kullanıldığından, TTK’ya tabi olan halka açık olmayan anonim şirketlerin kayıtlı sermayeye uyumu zaman alacaktır.

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun yürürlüğe girmesi sonucunda, mevcut SPK Tebliğlerinin TTK'ya ve 2499 sayılı SerPK'ya atfı yapmasından ötürü kayıtlı sermaye düzenlemesine ilişkin çelişkili ve birbirleriyle uyum arz etmeyen hükümlerle karşılaşmak mümkündür. Bu aksaklıkların zamanla giderilmesi ve halka açık anonim ortaklıklarla halka açık olmayan anonim ortaklıklar arasındaki farklılıkların en aza indirilmesi beklenmektedir. Şirketlerin, ticari hayata ve büyük ölçekte bakıldığında ülke ekonomisine katkı sunabilmesi için, denetim, izin ve diğer koşullarla ilgili olarak dağınık hükümler yerine, kurumların birbirleriyle uyum ve dayanışma içinde olduğu mevzuat hükümleri yahut yaklaşımlar, beklenen faydanın sağlanmasına ve yaşanacak sorunların azalmasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Armour, John**; Share Capital and Creditor Protection: Efficient Rules for A Modern Company Law?, ESRC Centre for Business Research, University of Cambridge, Working Paper No. 148, 1999.
- Arslanlı, Halil**; Anonim Şirketlerde Hukuki Hükümler, C. 1, İstanbul, 1959.
- Aydın, Alihan**; Türk Ticaret Kanunu'nun Anonim Ortaklıkta Sermaye Kaybı ve Borca Batıklığa İlişkin Düzenlemesine (TK m.376) Eleştirel Bir Bakış, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXX, S.2, s.101-114, 2012.
- Bahtiyar, Mehmet**; Anonim Ortaklıkta Kayıtlı Sermaye Sistemi ve Sermaye Artırımı, İstanbul, 1996. (Kayıtlı Sermaye).
- Bahtiyar, Mehmet**; Ortaklıklar Hukuku, İstanbul, 2007. (Ortaklıklar Hukuku).
- Biçer, Levent**; Anonim Şirketlerde Şartlı Sermaye, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2009.
- Böckli, Peter**; Schweizer Aktienrecht, 4. Aufl, Zürich, 2009.
- Büchler, Benjamin**; Das Kapitalband, ZStP Band/Nr. 242, Schulthess Juristische Medien AG, 2012.
- Cain T. E.**; Charlesworth and Cain Company Law, London, 1972.
- Çağlar, Hayrettin**; Anonim Şirketlerde Esas Sermayenin Azaltılması, Ankara, 2010.

- Eynerci, Öner;** Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Sosyal Diyalog ve İşçilerin Yönetime Katılması, AB ve Türkiye Endüstri İlişkileri, İstanbul, 2004.
- Forstmoser, Peter/Meier-Hayoz, Arthur/Nobel, Peter;** Schweizerisches Aktienrecht, Bern 1996.
- Hannigan, Brenda;** Company Law, Oxford University Press, Ashford Colored Press Ltd., Gosport, Hampshire, 2012.
- Hirsch, Ernst;** Ticaret Hukuku Dersleri, İstanbul, 1940.
- İmregün, Oğuz;** Anonim Ortaklıklar, İstanbul, 1989. (Anonim Ortaklıklar).
- İmregün, Oğuz;** Amerikan Ortaklıklar Hukukunun Anahatları, İstanbul, 1968.
- Kaya, Arslan;** Sermaye Artırımı, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu, İstanbul, 1997.
- Karayalçın, Yaşar;** Para Değerinde Değişmeler- Yabancı Sermaye ve Anonim Şirketlerde Ayni Pay, Koloğlu Armağanı, Ankara, 1975.
- Klaus, Cannive/ Andreas, Suerbaum;** Die Fairness Option bei Sachkapitalerhöhungen von Aktiengesellschaften: Rechtliche Anforderungen und Ausgestaltung nach IDW S8, Verlag Dr. Otto Schmidt, AG 2011, 317-326.
- Koç, Yalkın Yüksel;** Genel Muhasebe İlkeleri Uygulaması, Tek Düzen Muhasebe Sistemi, Ankara, 2001.
- Moroğlu, Erdoğan;** Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı, İstanbul, 2003.
- Poroy, Reha/ Tekinalp, Ünal/ Çamoğlu, Ersin;** Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, İstanbul, 2010.
- Pulaşlı, Hasan;** İkincil Mevzuat Çerçevesinde Çıkarılan Yönetmelik ve Tebliğlere ve 6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununa Göre Hazırlanmış Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 2. Bası, Ankara, 2013. (Genel Esaslar).
- Pulaşlı, Hasan;** Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Anonim Şirketlerde Sermaye Artırımı, BATİDER, C.23, S.4, 2006, s. 41 vd. (Sermaye Artırımı).
- Roser in Gosch/Schwedhelm/Spiegelberger;** GmbH-Beratung, Kapitalerhöhung; Vertiefende Recherche, Genehmigtes Kapital, 2011.

Saraç, Tahir; Anonim Şirketlerde Şarta Bağlı Sermaye Artırımı, Asil Yayın, Ankara, 2009.

Tekil, Fahiman; Anonim Şirketler Hukuku, İstanbul, 1998.

Tekinalp, Ünal; Sermaye Artırmada Çift Usulün Geçerliliği ve Gerekliliği Sorunu, BATİDER, C.18, S.4, 1996, s.3-7. (Sermaye Artırma).

Tekinalp, Ünal; Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku ile Tek Kişi Ortaklığın Esasları, İstanbul, 2011. (Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku).

Tekinalp, Ünal; Grundzüge der türkischen Handelsrechtsreform 2011, Zeitschrift des bernischen Juristenvereins, Stämpfli Verlag AG, Bern, ZBCV 149, 2013. (Grundzüge).

Teoman, Ömer; Otuz Yıl Ticaret Hukuku Tüm Makalelerim, 1957 Tarihli Son Tasarıya Göre Avrupa Anonim Ortaklığında Genel Kurul, İstanbul, 2000, s.397 vd.

United States Company Laws and Regulations Handbook, International Business Publications, Washington DC, USA, 2012.

Ünsal, Erdal M.; Makro İktisada Giriş, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2004.

Yasaman, Hamdi; İsviçre ve Fransız Hukukunda Yatırım Fonları ve Türk Hukukunda Uygulanma İmkânları, İstanbul, 1980.

ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

-von der Crone, Hans Carpar;“Kapitalerhöhung mit Maximalbetrag”, http://www.vondercrone.ch/publikationen/Kapitalerhoehung_mit_Maximalbetrag.pdf

(Erişim tarihi:07.01.2013).

-<http://law.jnu.edu.cn/blaw/kyyd/>

UploadFiles_3666/200705/20070518014549792.pdf

(Erişim tarihi: 03.03.2012).

-Companies Act, 2006, Chapter 46, http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/pdfs/ukpga_20060046_en.pdf

(Erişim tarihi 04.03.2012).

-Roma Anlaşması/ The Treaty of Rome, 25.03.1957, http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf (Erişim tarihi:03.03.2012).

-www.erdemir.com.tr/images/yatirimcilar/ana_sozlesme_r.pdf

(Erişim tarihi: 20.02.2013).

-Yeni Türk Ticaret Kanunu Gerekçesi, Madde Gerekçeleri, (Gerekçe).

www.basbakanlik.gov.tr (Erişim tarihi: 20.03.2013).